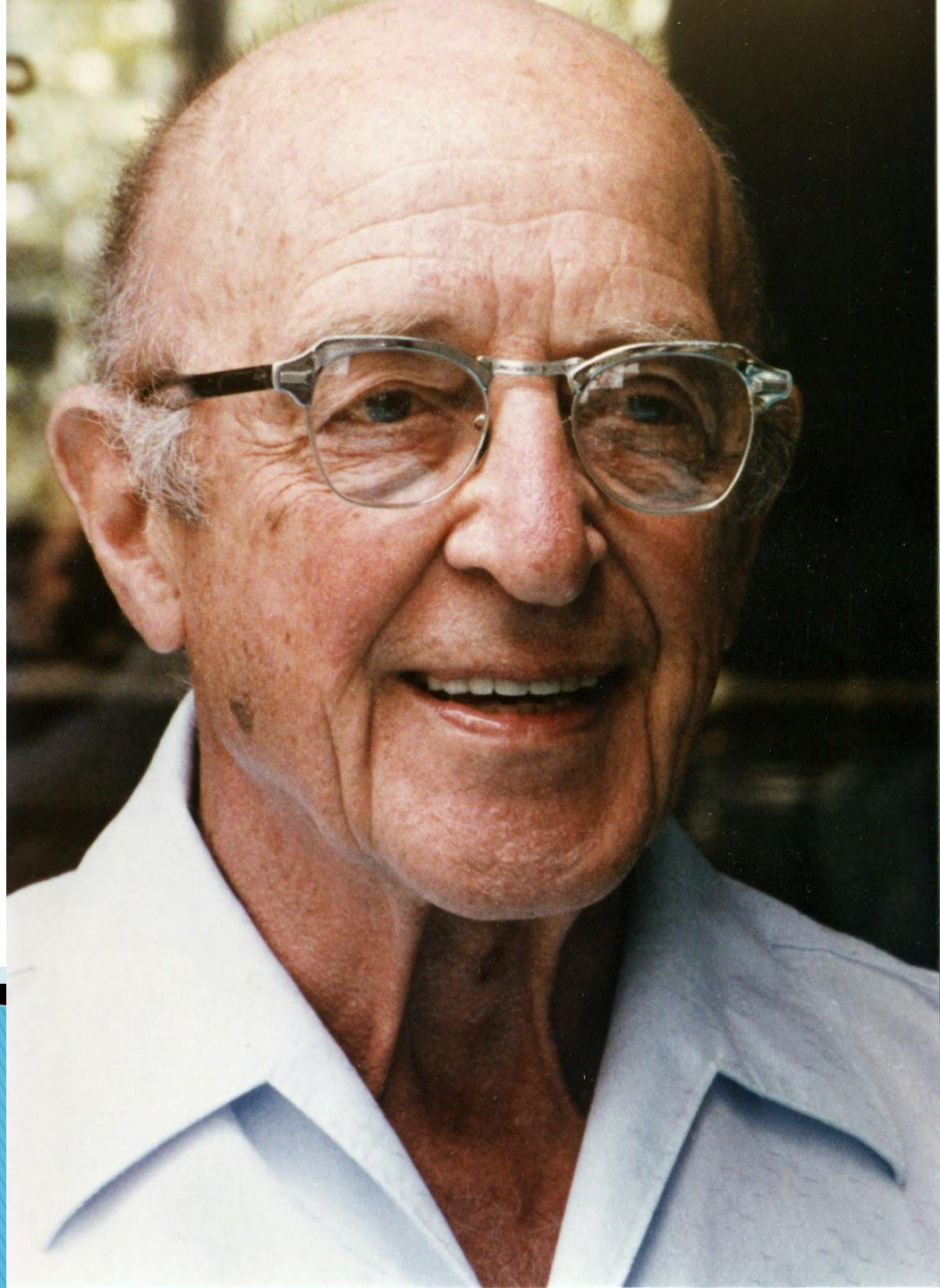

نظریه نشر
تکنولوژی‌های نوین
ارتباطی
کارل راجرز

Carl Rogers
(۱۹۰۲ - ۱۹۸۷)

تهیه و تنظیم: سید داود میرنادم
استاد: دکتر تژا میرفخرایی

مقدمه

▶ امروزه اطلاعات به عنوان ابزاری قدرتمند جهت تثبیت موقعیت هر کشور و حتی هر فرد مطرح است و بر این اساس باید در اختیار عموم قرار گیرد. فناوری اطلاعات و ارتباطات از جمله مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند از طریق اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع به روستاییان، در آموزش آن‌ها مؤثر بوده و زمینه‌های توسعه همه جانبه روستاها را فراهم نماید. «همان‌گونه که فناوری‌هایی نظیر دستگاه چاپ، راه‌آهن و تلفن تأثیرهای شگرفی را در زندگی ایجاد کردند و تصور ما از زمان و مکان را به هم زدند و به مدد آن‌ها کالاها، انسان‌ها و اطلاعات به نقاط مختلف دنیا منتقل شدند، فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی نیز اثرهایی به مراتب بیشتر در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به بار آوردند.

به طور کلی نظریات موجود در زمینه تاثیر تکنولوژی‌های نوین ارتباطی، رسانه‌ها و صنایع اطلاعاتی بر فرهنگ، تمدن و روابط انسانی را می‌توان در سه دسته عمده به شرح ذیل گنجانند:

- ▶ دیدگاه‌های منفی
- ▶ دیدگاه‌های مثبت
- ▶ دیدگاه‌های پست مدرن

دیدگاه‌های منفی

- ▶ این دسته از نظریات، دیدگاه‌های بدبینانه‌ای نسبت به رشد تکنولوژی‌های نوین ارتباطی، اطلاعاتی و نهایتاً ظهور جامعه‌ای جدید تحت عنوان "جامعه‌ی اطلاعاتی" دارند و معتقدند که این امر منجر به گسترش جهانی سرمایه‌داری و سلطه آن بر دنیا می‌شود.
- ▶ در بین اندیشمندان با دیدگاه‌های بدبینانه، دسته‌ای هم هستند که منکر اهمیت کلیدی اطلاعات برای جهان مدرن نیستند، بلکه معتقدند که شکل و عملکرد اطلاعات تابع قواعد و رسومی است که در طول زمان درازی تثبیت شده است.

▶ در آخرین بررسی‌های خود در مورد دگرگونی‌های تکنولوژی‌های نوین ارتباطات و افزایش و گسترش انحصارات اقتصادی حاکم بر آن‌ها راجع به اوضاع جدید سلطه فرهنگی و ارتباطی جهان سرمایه‌داری بحث کرده و به نظریه‌های تازه خصوصی‌سازی فعالیت‌های ارتباطی که از اوایل دهه ۱۹۸۰ برای تحکیم و تقویت هدف‌های نظریه‌ی معروف جریان آزاد اطلاعات و تسهیل منفعت‌جویی‌های کمپانی‌های بزرگ فراملی به کار گرفته شده‌اند، اشاره می‌کند.

▶ وی معتقد است که جامعه اطلاعاتی را سرمایه‌داری پیشرفته شکل داده و جامعه اطلاعاتی بیشترین سود را برای سرمایه‌داری، محدودیت‌های بازار او، ساختارهای نابرابرانه او و سازمان‌های شرکتی او دارد.

دیدگاه‌های مثبت

▶ این دسته از نظریات، عکس نظریات گروه قبلی است و نظریه‌پردازان این دسته، دیدگاه‌های خوشبینانه‌ای نسبت به ظهور جامعه اطلاعاتی و رشد تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی دارند.

▶ امروزه حق اطلاع، به عنوان یکی از حقوق بنیادی به رسمیت شناخته شده در اغلب کشورهای پیشرفته محسوب می‌شود. آزادی‌خواهان پیگیر در این کشورها برآنند که استفاده آزاد از همه رسانه‌های همگانی از جمله اینترنت باید در چهارچوب تحقق "حق اطلاع" برای همه شهروندان تضمین شود.

▶ "نظریه اطلاعات" از سال ۱۹۴۸ بر پایه تحقیقات سیبرنتیک دانان و ریاضی دانانی چون "نوربرت وینر" و "کلود شانون" پدید آمد. تز "جامعه اطلاعاتی" اما بسیار متأخرتر از "تئوری اطلاعات" است. نخستین بار در سال ۱۹۷۱ انستیتوی پیشرفت کاربرد کامپیوتر ژاپن در گزارشی تحت عنوان "برنامه جامعه اطلاعاتی: هدفی ملی در راستای سال ۲۰۰۰" از این مفهوم سخن گفت.

به طور کلی از جمع‌بندی گفتمان‌های صاحب‌نظران چنین بر می‌آید که لازمه تشکیل جامعه اطلاعاتی تحقق چهار پیش شرط است:

1. اطلاعات باید به طور انبوه در دسترس همگان قرار گیرد. به این معنا جامعه اطلاعاتی در عین حال جامعه "مطلع" است. آگاهی شهروندان پایه‌های لازم برای مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های مهم یا کم‌اهمیت را فراهم می‌آورد.
2. کارکنان بخش علمی یا بخش اطلاعات باید در میان نیروی کار در جامعه صنعتی پیشرفته از اکثریت برخوردار شده باشند و نقش کلیدی را در تولید ارزش در مجموعه اقتصاد ایفا کنند.

3. پیدایش جامعه اطلاعاتی با تکوین فرهنگ اطلاعات توأم است که به هماهنگی فرهنگی میان بخش‌های مختلف و میان کشورهای مختلف یاری می‌رساند. از این راه اشکال نوینی از "جامعه‌های فرهنگی، کاری و پژوهشی" پدید می‌آیند که چندان وابسته به مکان سکونت اعضای خویش نیستند.

4. جامعه اطلاعاتی در بستر جهانی شدن (Globalization) روندهای ارتباطی و اطلاعاتی شکل می‌گیرد و از جمله به کشورهای رشد یابنده امکان می‌دهد که به تکنولوژی مدرن دست یابند و شکاف میان خود و کشورهای پیشرفته را کاهش بدهند.

دیدگاه‌های پست مدرن

- ▶ نظریات مربوط به پست مدرنیسم، نسبت به جامعه اطلاعاتی دیدگاه خوش‌بینانه‌ای ندارند و اصولاً نسبت به استقلال و خود مختاری تکنولوژی‌های نوین ارتباطی، اطلاعاتی و رسانه‌ها مشکوکند.
- ▶ مشهورترین نظریه‌پرداز پست مدرن "ژان بودریار" فرانسوی است که معتقد است گسترش رسانه‌ها و تقویت تکنولوژی‌های ارتباطی، جهانی را به وجود آورده که در آن تشخیص واقعیت از آنچه واقعیت نیست غیر ممکن است، از این رو در این نوع جوامع نه با یک واقعیت که با یک "فرا واقعیت یا حاد واقعیت" مواجه است که او این نظریه را "واقعیت مجهول" می‌نامد و سرانجام در ارائه نظریاتش به اطلاع رسانی مجهول می‌پردازد.

▶ قرار گرفتن در معرض سیلاب اطلاعات نالازم، فرار از واقعیت و گوشه‌گیری در دنیاهای مجازی، اعتیاد به مصرف فراورده‌های سرگرمی الکترونیکی، منفعل شدن فکری و کاهش خلاقیت ذهنی خطری است که شهروندان جامعه‌های فرا صنعتی را به شدت تهدید می‌کند.

▶ فلوسر (Vilem Flusser)، فیلسوف فرانسوی، در این باره گفته است: "در جامعه اطلاعاتی از یک سو به نظر می‌آید که ما به استقبال شکلی از زندگی حماقت‌بار، بی‌مسئولیت و سبانه می‌رویم، از سوی دیگر چشم‌انداز جامعه‌ای هویدا می‌شود که در آن تله‌ماتیک (اطلاع‌رسانی دوربرد) به مثابه تکنیک تعبیه شده است و از قبل آن هستی‌های انسان‌هایی که از نظر زمانی و مکانی از یکدیگر دورند به یکدیگر نزدیک می‌شوند تا به تحقق متقابل هم یاری رسانند، آینده باز است و هر دو سناریو امکان پذیر."

در تاثیر تکنولوژی های جدید ارتباطی در ارتباطات انسانی
سه تاثیر عمده قابل مشاهده است:

۱. تعاملی بودن (دوسویه)

۲. جمع زدایی

۳. ناهم زمانی

تعاملی بودن (دوسویه)

تعاملی بودن، ویژگی اصلی سیستم‌های جدید ارتباطی است. در حقیقت رسانه‌های جدید، ترکیبات دو حالت چهره به چهره و جمعی را با هم تلفیق می‌کنند. تعامل، در واقع صفت جدایی‌ناپذیر فرایندهای ارتباطی است.

جمع‌زدایی

رسانه‌های جدید، همچنین خاصیت جمع‌زدایی نسبت به پیام خاصی که می‌تواند بین افراد مبادله شود را دارند و به این معنا است که آن‌ها در این جهت، دست کم مخالف رسانه‌های جمعی هستند.

جمع‌زدایی، به این معنی است که انتقال کنترل سیستم‌های ارتباط جمعی، معمولاً از تولید کننده پیام به مصرف کننده آن می‌باشد.

ناهم زمانی

▶ تکنولوژی‌های جدید ارتباطی، همچنین ناهم‌زمان هستند؛ یعنی توانایی فرستادن یا دریافت پیام در زمانی مناسب برای فرد را دارا هستند. برای نمونه، یک پیام الکترونیکی که از طریق یک شبکه کامپیوتری تله‌کنفرانس به خانه یا اداره شما فرستاده می‌شود را ممکن است هر وقت که شما بخواهید آن را دریافت کنید. در سیستم جدید، افرادی که در ارتباط شریکند، نیاز ندارند که در یک زمان در ارتباط قرار بگیرند.

▶ رسانه‌های جدید غالباً توانایی غلبه بر زمان را به عنوان متغیری مؤثر بر فرایند ارتباط دارند. ناهم‌زمانی در واقع، بخشی از انتقال کنترل از منبع گیرنده در سیستم ارتباطی است که در آن شرایط، کنترل زمان در دست‌های گیرنده وجود دارد، در مقایسه با رسانه‌های یک‌جهته، محتوای پیام تکنولوژی‌های جدید، بیشتر اطلاعاتی است تا سرگرمی.

نتیجه گیری

▶ افزایش کنترل استفاده کنندگان (افراد) که با فناوری‌های جدید پدید می‌آید، می‌تواند این اثر مفید را داشته باشد که در امر انفجار اطلاعات اختیارات بیشتری به استفاده کننده بدهد. این اختیارات به استفاده کنندگان کمک می‌کند با تراکم اطلاعات یا تأخیر معنی (Meaning lag) مقابله کنند. استفاده کنندگان با گزینش‌گری بیشتر می‌توانند کنترل بیشتری بر جریان اطلاعات داشته باشند. هر کس می‌تواند اطلاعات مورد نیاز را گزینش کرده و بقیه را حذف کند. شخص می‌تواند به جای اینکه زیر سیل قطعات معماهایی که بسیاری از آن‌ها نادرست هستند غرق شود، قطعه‌ای را درخواست کند که به آن نیاز دارد.

▶ فناوری جدید ممکن است مستلزم ایجاد مشاغل جدید نیز باشد؛ یعنی راهنمایی که در مسیر بیابانی الکترونیک به ما کمک می‌کند. این افراد به استفاده کنندگان کمک می‌کنند تا اطلاعات را دسته‌بندی و جدا کرده و از تراکم آن جلوگیری کنند.

▶ بعضی از این صاحبان مشاغل جدید ممکن است نوع توسعه یافته کتابداران سنتی باشند، یعنی کارشناسانی که به افراد کمک می‌کنند، اطلاعات را پیدا کنند ولی این کار را از طریق سیستم‌های الکترونیکی اطلاعات انجام می‌دهند. دیگران ممکن است نوع جدیدی از ادغام‌کننده و ترکیب‌کننده اطلاعات باشند، یعنی کسانی که تکه‌های کوچک اطلاعات را به شیوه‌ای معنادار کنار هم می‌گذارند.

▶ در مورد مقابله با انباشت اطلاعاتی نیز، آموزش‌های اصولی و تقویت سواد سایبرنتیکی که توانایی انسان در جستجو و دریافت اطلاعات و تشخیص سره از ناسره را تقویت می‌کند، می‌تواند راه حل مطمئنی باشد.